

LA CE DATĂ S-A PRODUS SUPLICIUUL LUI MOLAY?

Este poate fatal ca istoricii unui fenomen, ai unei teme anume – odată ce-și concentrează atenția asupra aspectelor esențiale ale problematicii abordate, față de care chiar ambiționează să-și aducă propria contribuție –, în același timp preiau în mod automat, ca pe un „bun comun“, o multitudine de date „de fundal“ ce nu mai necesită nici un fel de verificare. Acesta este un *tribut de stereotipie* plătit adesea... și plătit chiar și în legătură cu data de zi a supliciului lui Jacques de Molay. Astfel, la – să spunem – 90% dintre autori este menționată, *fără comentarii*, data de 18 martie 1314 [1]. Această dată de zi se înscrie astăzi printre acele „date sigure“ ce se reproduc *ca atare* ori de câte ori este necesar... dar această „dată sigură“ este oare și reală?

Desigur, răspunsul trebuie căutat în documente contemporane evenimentului, unde relatarea supliciului celor doi demnitari ai Ordinului templier, unul dintre ei fiind însuși Marele Maestru, nu putea fi ignorată.

Într-adevăr, istoriografia franceză contemporană consemnează evenimentul – menționez doar foarte importante *cronici* ale lui Guillaume de Nangis (mai precis spus, așa-numitul „Continuator al lui Nangis“), pe de-o parte, și, pe de altă parte, Godefroy (Geoffroy) de Paris, acesta din urmă, autor al unei cronici în versuri. Ba o fac și cronici de aiurea, precum cea redactată de italianul Giovanni Villani. Problema este că toate aceste prestigioase texte, *cu două excepții*, relatează evenimentul, ba chiar cu detalii multiple, dar nu și cu precizarea datei de zi la care s-a produs acesta. Excepțiile sunt textul „Continuatorului lui Nangis“, pe care l-am amintit deja, și cel numit *Olim*, la care voi reveni.

Întâi, câteva cuvinte despre Nangis și despre *Cronica* sa.

Guillaume de Nangis s-a născut pe la jumătatea secolului al XIII-lea și a murit la 1300; a fost călugăr la Saint-Denis și a coordonat cancelaria și biblioteca mănăstirii. Lucrarea sa esențială este *Cronica universală*, cuprinzând evenimentele dintre 1113 și 1300. Prestigiul cronicarului a făcut ca, după moartea sa, textul lăsat de el să fie completat, „continuat“, de încă trei cronicari ce au vrut să rămână anonimi. Aceștia au fost probabil tot călugări la Saint-Denis, primul continuând relatarea până în 1303; al doilea, între 1304 și 1316; al treilea, între 1317 și 1340. Deci paragraful care ne interesează aici a fost redactat de cel de-al doilea dintre „continuatorii lui Nangis“ [2].

În 1837, marele Jules Michelet publica volumul al IV-lea din monumentală *Istorie a Franței*, în 24 de volume, editate între 1833 și 1874, lucrare ce i-a adus autorului o

extraordinară notorietate. Aici autorul acordă peste 40 de pagini capitolului intitulat *Distrugerea Ordinului templier* (cartea V, cap. IV). Michelet era, în acel moment, cel mai bun cunoscător al problemei, și este probabil că lucra deja la uriașa colecție de documente intitulată *Procesul templierilor*, din care primul volum avea să apară în 1841, adică peste doar patru ani [3].

Prin *Istoria Franței* a lui Michelet **se imprimă deja o opțiune**, să-i spunem, „oficială” privitor la data de zi a supliciului lui Molay, pe care marea majoritate a templologilor de mai târziu o reiau. Anume, istoricul reproduce un amplu citat din Continuatorul lui Nangis, în care este descrisă cu detalii ziua supliciului, pe care cronicarul o identifică astfel: „*lunea de după sărbătoarea Sfântului Grigore*“. În Occident, Sfântul Grigore se sărbătorește pe 12 martie, care, în 1314, a căzut într-o zi de marți; astfel, prima zi de luni după Sfântul Grigore reprezintă data de 18 martie. Totul pare clar și lipsit de orice echivoc.

Și totuși...

În *nota* la pasajul citat din Continuatorul lui Nangis, Michelet arată că **mai există încă un text**, pe care-l reproduce în versiunea sa originală în limba latină, și care oferă **o altă variantă asupra datei de zi a evenimentului**. Care este această sursă și ce variantă oferă ea? Este vorba de *Registrele parlamentului*, așa-zisele *Olim* – cuvânt latin însemnând „altădată”, „odinioară” – registre care au consemnat deciziile Parlamentului din Paris între 1264 și 1318 [4]. În aceste *Olim*, nu execuția celor doi șefi ai Ordinului templier este în mod direct obiectul relatării, ci repercusiunile acesteia.

Iată despre ce e vorba. Micuța insulă de pe Sena zisă „a evreilor”, pentru că mai înainte vreme aici fuseseră arși pe rug câțiva talmudiști, aparținea – la momentul supliciului lui Molay – *Ordinului călugăresc al augustinilor*, ce-și aveau „sediul central” la mănăstirea pariziană Saint-Germain-des-Près.

Așa cum se știe, în dimineața zilei în discuție, în fața catedralei Notre Dame, se înălțase o estradă lângă care fuseseră așezate jilțurile cardinalilor – reprezentanți direcți ai papei Clement V – care urmau să pronunțe sentința în procesul intentat împotriva conducătorilor Templului. Reamintesc că procesul împotriva Ordinului templier se încheiase încă în 1312, când Ordinul fusese abolit prin **decizie papală luată în consiliu restrâns**. Tot atunci papa Clement V și-a rezervat sieși judecarea celor *patru demnitari* ai Ordinului aflați în arest, în frunte cu Marele Maestru. Nu i-a judecat însă direct, așa cum sperase Molay, ci a numit pentru aceasta pe cardinalii amintiți, aleși cu grijă dintre oamenii devotați regelui Filip. Iar acum, în fața catedralei Notre Dame, de față fiind mult popor, se comunica public sentința prin care cei patru demnitari erau condamnați la închisoare pe viață.

Astfel, în dimineața acelei zile de martie 1314, după ce a ascultat sentința, Molay a ridicat glasul clamând nevinovăția Ordinului, gest urmat de *maestrul* pentru Normandia, Geoffroy de Charnay. Știindu-se că ei făceau această mărturisire cu prețul propriei condamnări la moarte, ce trebuia să urmeze automat, curajul lor de a afirma adevărul a trezit un val de simpatie populară, fapt care desigur i s-a raportat regelui. ***Filip cel Frumos a înțeles în fapt pericolul potențial ca poporul Parisului, dornic de justiție, să se mai ridice încă o dată împotriva lui***, precum o făcuse în 1306. În atari condiții, regele și consilierii lui vor fi identificat soluția ca rugul pentru Molay și Charnay să fie plasat neapărat într-un loc greu accesibil pentru eventualii simpatizanți, dornici să intervină în favoarea templierilor nedreptățiți. Deci, soluția pentru rege și ai lui a fost ca rugul să fie înălțat pe *Insula evreilor*, protejată de înseși apele adânci ale Senei, pe ambele maluri ale fluviului fiind plasate cordoane de soldați, iar transportul condamnaților să se facă kilometri întregi pe apă, ca aceștia să circule cât mai puțin prin mijlocul orașului, prin mulțime.

Dar apelând la această soluție desperată, regele și-a asumat riscul unui scandal cu augustinii, lezați în drepturile lor de proprietate, și căroră – probabil, pentru a păstra cât mai mult secretul acțiunii –, nici măcar formal nu li se ceruse acordul. Iar scandalul s-a și produs. Subiectul propriu-zis al relatării din *Olim* este tocmai protestul augustinilor, iar notarul în cauză își datează consemnarea – atenție, e vorba de data consemnării, iar nu de cea a evenimentului descris! – prin ziua de „**13 martie 1313**“.

Prin urmare, supliciul lui Molay s-a produs *înainte* de ziua de 18 martie, odată ce deja pe 13 efectele lui erau relatate, conform textului *Olim*...

E vorba de a alege o mărturie în detrimentul celeilalte. În ceea ce-l privește pe Michelet, el i-a dat credit Continuătorului lui Nangis – fapt evident, odată ce consemnarea acestuia a reprodus-o în textul propriu-zis, pe când pe cealaltă a reprodus-o doar la *note*. Pe informația din *Olim* nu s-a pus mare preț, în primul rând pentru că o parte a însuși „conținutului“ ei trezește suspiciuni: e vorba de faptul că anul menționat în text este „**1313**“ – ori, este absolut sigur că evenimentul s-a produs în **1314**.

Și totuși, *Olim* a menționat anul corect *din punctul de vedere al cronologiei care se utilizează în Franța acelei epoci – și numai acolo!* –, ***cronologie conform căreia anul nou începea în prima zi de Paști*** [5]. Or, în intervalul care ne interesează aici, Paștele a căzut pe 7 aprilie, și, pentru Franța, abia din acea zi a început anul 1314. Deci în luna anterioară, adică martie, *era încă anul 1313* – adică exact anul precizat în *Olim*!

Asta ar însemna că suspiciunile față de textul *Olim* pot fi înlăturate. Cel care a greșit ar fi astfel Continuătorul al lui Nangis, care a scris că supliciul s-a produs „lunea de după

sărbătoarea Sfântului Grigore“, pe când corectă ar fi fost formula „*lunea de dinainte de sărbătoarea Sfântului Grigore*“. Adică 11 martie, în loc de 18.

Datarea propusă de Olim capătă încă mai multă pondere, dacă aducem în discuție și alte detalii. Execuția a început, conform mai multor surse, pe la ora 18. Atunci începea amurgul, astfel că „ziua de lucru“ a notarului care făcea consemnările în *Olim* se sfârșea oricum. Nici a doua zi, de Sfântul Grigore, nu a făcut el consemnarea, probabil nelucrând în ziua acestei sărbători importante. A venit la „serviciu“ abia pe 13 martie, când a *redactat consemnarea și a datat momentul redactării*. Supliciul lui Molay s-a produs deci pe **11 martie 1314**.

În sprijinul acestei datări poate fi adusă și o „probă surpriză“, furnizată de un fapt de tradiție: se spune că, înainte de a fi cuprins de flăcări, Jacques de Molay ar fi chemat în fața tribunalului lui Dumnezeu *pe papa Clement V în patruzeci de zile, iar pe regele Filip, în mai puțin de un an*. Se pare că Molay a invocat într-adevăr judecata divină, dar nu a fixat „termene“ pentru aceasta. Papa a murit pe 20 aprilie, iar regele, pe 29 noiembrie 1314. Cum morțile celor doi prigonitori ai Ordinului s-au produs atât pe neașteptate, cât și la scurte intervale de timp, legenda chemării la judecata divină s-a completat, incluzând aspectul că Molay ar fi indicat *termene precise*.

A nu se scăpa din vedere că atunci când legenda se completa astfel din mers, *data morții lui Molay era recentă și cunoscută exact*. Cele patruzeci de zile anterioare lui 20 aprilie indică ziua de 11 martie, iar nu 18. Altfel, dacă ziua supliciului ar fi fost 18 martie, legenda așa-zisului „blestem“ al lui Molay ar fi menționat „o lună“, sau, *pentru precizie*, „33 de zile“, și acesta fiind un număr „mistic“.

În concluzie, argumentele care pledează pentru identificarea datei de zi a supliciului lui Molay cu 11 martie sunt mai percutante decât cele pentru 18 martie și cred că templologia ar trebui să consemneze asta.

București, 2005 A.D.

Cav. CRISTIAN TIBERIU POPESCU

Comandantul Comanderiei nr. 1 „Dimitrie Cantemir”